

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет
імені Івана Пулюя
Факультет економіки та менеджменту
Кафедра психології

Методичні вказівки
для практичних занять з курсу
«СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ»
для студентів спеціальності 053 «Психологія» всіх форм навчання

Тернопіль 2023

УДК 316.6
М54

Упорядник:

Ярослав Стоцький – професор, доктор історичних наук,
професор кафедри психології ТНТУ ім. І. Пулюя

Рецензенти:

Василь Вишньовський – доцент, кандидат психологічних наук,
завідувач кафедри психології ТНТУ ім. І. Пулюя

Ірина Періг – доцент, кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології ТНТУ ім. І. Пулюя

Методичний посібник розглянуто й затверджено на засіданні кафедри психології Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя Протокол № 8 від 15 березня 2023 року

Схвалено та рекомендовано до друку на засіданні методичної комісії факультету економіки та менеджменту Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя Протокол № 6 від 20 березня 2023 року

М54 Методичні вказівки для практичних занять з курсу «Соціальна психологія» для студентів спеціальності 053 «Психологія» всіх форм навчання/ Упорядник : Я.В. Стоцький.–Тернопіль : Вид-то ТНТУ імені Івана Пулюя,2023.–28 с.

УДК 316.6

Методичні вказівки розроблено відповідно до навчального плану підготовки фахівців освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 053 «Психологія»

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ

Соціальна психологія на сьогоднішній день – це розгалужена диференційована наукова галузь, яка ґрунтується на не менш широкій сфері соціально-психологічної практики. Бурхливий розвиток цієї науки у XX та XXI століттях дозволив відповісти на численні питання про стосунки між людьми у суспільстві, про поведінку людей наодинці та в групах, про механізми сприймання один одного тощо.

Завдання соціальної психології полягають в тому, щоб встановити закономірності виникнення та розвиток соціальної психології; вивчити розширення меж відповідей на запитання про стосунки між суспільством і людиною. На сьогодні ця галузь знань максимально розгорнута на запити практики і тому дуже швидко розвивається.

ВИМОГИ ДО ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ З КУРСУ ДИСЦИПЛІНИ

Бакалавр повинен в галузі психології:

1) розуміти взаємовідносини та особливості взаємодій між суспільством і людиною; відношення людини до природи і протиріч та криз існування людини в природі, що з'явилися в сучасну епоху технічного розвитку;

2) знати індивідні, предметно-змістові та духовно-світоглядні якості індивідуальності, особливості самосвідомості, стильових характеристик особистості і здійснення різних видів діяльності (професійної, навчальної, спілкування тощо);

3) мати уявлення про специфіку психологічної допомоги, методичні настанови, методи та прийоми терапевтичного впливу на клієнта, ролі свідомості і самосвідомості в поведінці, спілкуванні і діяльності людей, формуванні особистості;

4) розуміти рівні та теорії взаємодій між людиною та суспільством;

5) вміти давати психологічну характеристику особистості, сформулювати початковий досвід та професійну позицію фахівця щодо практичної діяльності психолога-консультанта;

б) загальне уявлення про структуру та предмет соціальної психології у сучасному розумінні, ознайомити з методологією та методами соціально-психологічного дослідження;

7) розкрити проблематику ключових понять науки: стосовно соціально-психологічних аспектів особистісного становлення та розвитку, про стосунки особистості, могли проаналізувати проблеми усіх рівнів індивідуальності унікальне поєднання рис, способів поведінки та звичок, що визначають неповторну картину існування людини.

Загалом, соціальна психологія – це наука про взаємозв'язок соціального та психологічного, їхню взаємодію та взаємозалежність, про соціально-психологічні явища, які виникають у процесі соціальної взаємодії та характеризують індивіда і групу, про масову свідомість та масову поведінку людей.

Сумарно цей комплекс завдань і вмінь визначає знання даного курсу. Формування рейтингової оцінки – це успішно здане тестування усіх двох модулів; позитивні відповіді на практичних заняттях; заповнений у скриньці завдань термінологічний словник із усіх лекційних тем; підготовлений, згідно наукових методичних вимог і озвучений на практичних заняттях, реферат. Усе це дає допуск до здачі підсумкового оцінювання – екзамену.

У даних методичних вказівках викладено теми і плани практичних занять, які співзвучні із лекційними, для студентів усіх форм навчання, основні терміни та поняття до них, контрольні запитання, короткий термінологічний словник, а також подано рекомендовану літературу, яка сприятиме ширше і глибше оволодіти необхідними знаннями з курсу «Соціальна психологія».

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час викладання дисципліни використовуються такі методи навчання:

- в аспекті передачі і сприйняття навчальної інформації: словесні (лекція), наочні (ілюстрація, демонстрація), практичні;
- в аспекті логічності, мислення: пояснювально-ілюстративні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі;
- в аспекті керування навчанням: навчальна робота під керівництвом викладача; самостійна робота;
- в аспекті діяльності в колективі методи стимулювання і мотивації обов'язку і відповідальності в навчанні (роз'яснення мети навчального предмета, вимоги до вивчення предмета), методи активізації: метод активного програмного навчання;
- в аспекті самостійної діяльності: навчальний модуль: структурно-логічні схеми, тести і задачі аналітичного та графічного змісту;
- в аспекті контролю: методи контролю та самоконтролю: методи усного контролю; методи письмового практичного контролю.

ТЕМИ, ПЛАНИ І КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

Практичне заняття 1.

Тема: Предмет курсу «Соціальна психологія». Виникнення і розвиток соціальної психології. Соціальна психологія як наука: історичний аспект.

План

1. Соціальна психологія в системі наукового знання.
2. Сучасні уявлення про предмет та структуру соціальної психології: американська та європейська традиції.
3. Історія виникнення та становлення соціальної психології як науки.
4. Виникнення та розвиток соціальної психології:
 - а) стадії розвитку соціальної психології;
 - б) предмет соціальної психології як науки;
 - в) методологія та методи дослідження в соціальній психології.
5. Психологія народів і мас.
6. Теорія психології народів.
7. Концепція «інстинктів соціальної поведінки».
8. Експериментальний етап у розвитку соціальної психології.

Основні терміни та поняття

Предмет та об'єкт соціальної психології, функції, категорії, методи та підходи науки, конформність, конфліктність, взаємодія, інтеракціонізм, одиниця аналізу соціальної психології, психологічний аспект соціального, соціальність, таксономічна соціальна психологія, диференційна соціальна психологія, системна соціальна психологія, методологія, метод, науковий метод, методи емпіричного дослідження, спостереження, опитування, інтерв'ю, анкетування, бесіда, спеціалізовані соціально-психологічні методи, соціально-психологічний експеримент, природний експеримент, масовидні явища, теорія мас, гіпнотичне навіювання, «психічна інфекція», натовп, навіювання,

наслідування, психологічне зараження, знеособленість маси, консервативність маси, ірраціональність натовпу, колективне безсвідоме, аномальність натовпу, закони наслідування, ідентифікація з вождем, «інстинкти соціальної поведінки», «психологія народів», надіндивідуальність душі, об'єктивний дух, стадії розвитку людських психічних процесів, концепція соціального контролю, теорія телезису, ефект соціальної фасилітації, соціальна інгібіція, контактні групи, вимірювальні шкали, вимірювальні шкали терстоунівського стилю.

Контрольні запитання

1. Дати дефініцію соціальної психології та розкрити підходи щодо її місця в системі наукового знання.
2. Розкрити предмет, об'єкт і завдання соціальної психології.
3. Якими функціями наповнена соціальна психологія?
4. Проаналізувати чотири основні етапи еволюційного розвитку соціальної психології як науки.
5. Пояснити стадії розвитку соціальної психології.
6. Висвітлити методи дослідження в соціальній психології.
7. Охарактеризувати такі методи соціальної психології як соціометричний тест контент-аналіз.
8. Розкрити концепції психології народів і мас.
9. Пояснити теорії психології народів за Вільгеймом Вундтом.
10. Висвітліть концепцію «інстинктів соціальної поведінки».
11. Охарактеризуйте експериментальний етап у розвитку соціальної психології.

Практичне заняття 2.

Тема: Сучасні напрямки розвитку зарубіжної соціальної психології. Напрямки в соціальній психології.

План

1. Теоретичні орієнтації зарубіжної соціальної психології.
2. Біхевіоризм.
3. Теорія оперантного навчання Берреса Фредеріка Скіннера.
4. Соціально-когнітивна теорія Альберта Бандури:
 - а) основні принципи соціально-когнітивної теорії;
 - б) навчання через моделювання.
5. Когнітивний напрямок соціальної психології:
 - а) структуралізм Жана Піаже;
 - б) інформаційний підхід в когнітивному напрямку;
 - в) когнітивний розвиток в соціальному контексті.
6. Когнітивна соціальна психологія Сержа Московічі. Концепція соціальних уявлень.
7. Психоаналітичний напрямок.
8. Соціально-психологічна концепція Карла Густава Юнга.
9. Его-психологія Еріка Еріксона.
10. Гуманістична теорія особистості Еріха Фромма.
11. Соціокультурна теорія особистості Карен Хорні.

Основні терміни та поняття

Біхевіоризм, соціальний біхевіоризм, класичне зумовлювання, оперантне зумовлювання, соціально-когнітивні теорії, десенсибілізація, радикальний біхевіоризм, респондентна поведінка, оперантна поведінка, жетонна система, «ящик Скіннера», підкріплення, модифікація поведінки, зовнішнє підкріплення, навчання через моделювання, стратегії самоконтролю когнітивна психологія, когніції, когнітивна схема, категоризація, адаптація, акомодация, асиміляція,

соціальні уявлення, колективна свідомість, «дивне і незнайоме», здоровий глузд, масова свідомість, буденна свідомість, смислова трансформація образу, перцептивне в уявленні, концептуальне в уявленні, сучасна версія здорового глузду, психоаналіз, інстинкти, лібідо, его, суперего, ід, свідоме, підсвідоме, ідентичність, безсвідоме, зверх-Я, захисні механізми, психосексуальні стадії, ідентичність, аналітична психологія, архетипи, базальна тривога, колективне безсвідоме, вісім вікових періодів людини, відчуження, ідентифікація, танатос, індивідуація, комплекс перевершеності, комплекс неповноцінності, криза ідентичності, особисте безсвідоме, психосексуальний розвиток, принцип реальності, принцип задоволення, позитивна свобода, сублимація, замість, соціокультурна теорія особистості, его-психологія.

Контрольні запитання

1. Висвітліть питання класифікації основних теоретичних напрямків у соціальній психології.
2. Розкрийте сутність біхевіоризму.
3. Охарактеризуйте основні теорії у соціальній психології за Дж. Мак-Девідом та У. Херері.
4. Поясніть теорію оперантного наочіння Б. Ф. Скіннера.
5. Розкрийте основні принципи соціально-когнітивної теорії.
6. Проаналізуйте компоненти наочіння через спостереження за А. Бандурою.
7. Висвітліть структуралізм як напрямок когнітивної теорії.
8. Поясніть інформаційний підхід в когнітивному напрямку.
9. Охарактеризуйте когнітивний розвиток в соціальному контексті.
10. Розкрийте концепції соціальних уявлень.
11. Висвітліть соціально-психологічну концепцію К. Г. Юнга.
12. Поясніть концепцію психосоціального розвитку Е. Еріксона.
13. Охарактеризуйте гуманістичну теорію особистості Е. Фромма.
14. Розкрийте соціокультурну теорію особистості К. Хорні.

Практичне заняття 3.

Тема: Види криз та їхня сутність в контексті соціальної психології

План

1. Поняття про кризу в соціальній психології. Розуміння «життєвої кризи». Вікові кризи та їх роль у житті особистості.
2. Психологічні кризи особистості та їх врахування в роботі з різними віковими категоріями. Професійна криза. Життєва криза.
3. Використання психотехнік в контексті професійної і життєвої криз.

Основні терміни та поняття

Криза, життєва криза, вікова криза, центральні новоутворення віку, суб'єктивація новоутворення, конфлікт, негативізм, впертість, свавілля, строптивість, протест-бунт, деспотизм, знецінювання дорослих, узагальнення переживань, почуття дорослості, криза ідентичності.

Контрольні запитання

1. Проаналізуйте класифікацію життєвих криз.
2. Висвітліть типи вікових періодів за Л. Виготським.
3. Охарактеризуйте симптоми кризи трьох років.
4. Поясніть симптоми кризи семи років.
5. Якими особливостями наділена кризи підліткового віку?
6. Поясніть особливості кризи дорослого віку.
7. Проаналізуйте стадії професійного становлення в контексті професійних криз.
8. Висвітліть життєві кризи в контексті критичних життєвих подій.
9. Розкрийте чотири типи життєвого світу.
10. Які є стратегії і реакції на скрутні життєві умови?
11. Як розвивалася психотехніка в СРСР?
12. За якими критеріями відбувається відбір у психотехніці?

Практичне заняття 4.

Тема: **Соціально-психологічний аспект дослідження соціалізації особистості.**

План

1. Специфіка соціально-психологічної проблематики особистості.
2. Зміст та механізми соціалізації особистості.
3. Соціальні установки: сутність і функції.
4. Соціально-психологічні характеристики особистості. Структури соціалізації особистості.

Основні терміни та поняття

Особистість, прогрес, регрес, диференціація, деіндивідуалізація, установка, диспозиція, персоніфікація, атитюд, атракція, ажитація.

Контрольні запитання

1. Охарактеризуйте особистість у соціальній психології.
2. Висвітліть зміст і механізм соціалізації особистості.
3. Розкрийте моделі установок в соціальній психології.
4. Поясніть чотири мотиваційні функції установки.
5. Охарактеризуйте моделі структури особистості.
6. Проаналізуйте статус, позицію і соціальну роль особистості.

Практичне заняття 5.

Тема: **Політична соціалізація.**

План

1. Визначення поняття.
2. Напрямки та підходи у дослідженні політичної соціалізації.
3. Стадії процесу політичної соціалізації та його агенти.
4. Форми політичної соціалізації.
5. Когнітивний, афективний та конативний компоненти політичної соціалізації.

Основні терміни та поняття

Політична соціалізація, політичне виховання, політична ідентичність, політичність, аполітичність, політичний розвиток особистості, політична ідентифікація, політична персоналізація, політична ідеалізація, стадії політичної соціалізації, форми політичної соціалізації, агенти політичної соціалізації, політичні інститути, політична стратегія, деполітизація, департизація, деідеологізація, компоненти структури процесу політичної соціалізації, когнітивний компонент політичної соціалізації, афективний компонент політичної соціалізації, конативний компонент політичної соціалізації, рівні політичної ідентифікації особистості, політичний інтерес, політична поінформованість, соціально-політичний простір країни, мотиви політичної діяльності, політичні потреби особистості.

Контрольні запитання

1. Охарактеризуйте поняття «політична соціалізація».
2. Висвітліть теорії політичної соціалізації.
3. Розкрийте підходи політичної соціалізації.
4. Поясніть вікові стадії політичної соціалізації.
5. Проаналізуйте чотири специфічні риси сприймання дітьми влади.
6. Висвітліть форми політичної соціалізації.
7. Проаналізуйте структурні компоненти політичної соціалізації особистості.
8. Розкрийте різні рівні ідентичностей.
9. Поясніть афективний і конативний компоненти політичної соціалізації особистості.
10. Охарактеризуйте мотиви влади і моделі мотивації.

Практичне заняття 6.

Тема: Економічна соціалізація особистості.

План

1. Визначення поняття «економічна соціалізація» і його складових.

2. Гроші та їх соціалізуюча функція. Грошові типи особистості. Етапи формування уявлення про гроші у дітей.
3. Стадійний характер економічної соціалізації.
4. Підприємливість як міра економічної соціалізованості особистості ринкової економіки.

Основні терміни та поняття

Економічна соціалізація, економічне виховання, когнітивний компонент економічної соціалізації, афективний компонент економічної соціалізації, конативний компонент економічної соціалізації, споживацька поведінка, трудова поведінка, складові процесу економічної соціалізації, стадії економічної соціалізації, первинна стадія економічної соціалізації, психологія грошей, грошові типи особистості, особистісне ставлення до грошей, етапи формування уявлення про гроші, «кишенькові гроші», онтогенетичний аспект дослідження процесу економічної соціалізації, економічна соціалізація як взаємодія поколінь, підприємництво, модель підприємницької діяльності, підприємницька активність.

Контрольні запитання

1. Широко охарактеризуйте поняття «економічна соціалізація».
2. Висвітліть компоненти економічної соціалізації.
3. Поясніть психологію грошей у соціальному контексті.
4. Дайте характеристику грошовим типам особистості.
5. Розкрийте етапи формування уявлення про гроші за Б. Стасі.
6. Проаналізуйте стадійність економічної соціалізації в дитинстві за О. Козловою.
7. Висвітліть підприємницьку діяльність спеціалізованої особистості.

Практичне заняття 7.

Тема: Закономірності спілкування і взаємодії людей в контексті соціально-психологічному. Психологія комунікативних процесів. Соціальна перцепція та просоціальна і агресивна поведінка.

План

1. Сутність і види спілкування.
2. Функції, структура і рівні спілкування.
3. Інтеракція і психологія спільної діяльності.
4. Структура і модель комунікації.
5. Вербальна комунікація.
6. Невербальна комунікація.
7. Бар'єри спілкування.
8. Розуміння людини людиною.
9. Механізми соціальної перцепції.
10. Соціологічно-психологічні вектори поведінки особистості.

Основні терміни та поняття

Спілкування, комунікація, соціалізація, потреби, суб'єкти діяльності, функції спілкування, структура спілкування, макрорівень, мезорівень і мікрорівень спілкування, параметри структури спілкування, рівні спілкування, інтерактивний аспект спілкування, взаємодія, спільна діяльність, орієнтація взаємодії, етап орієнтації, контакт, ефект контрасту, ефект асиміляції, типи взаємодії: кооперація, конкуренція, конфлікт, комунікативний процес, модель фон Тутона, функції вербальної комунікації, мова, поза, хода, голос, просодика, екстралінгвістична система, теми, такесичні засоби спілкування, проксеміка, бар'єри спілкування, бар'єр «авторитет», бар'єр «уникнення», бар'єр «нерозуміння», фасцинація, соціальна перцепція, соціальне пізнання, сензитивність, стереотипізація, ідентифікація, емпатія, атракція, рефлексія, каузальна атрибуція, ефект ореолу, ефект первинності та новизни, ефекти невдахи, просоціальна поведінка, агресивна поведінка, типи соціальних

вчинків, непряма агресія, пряма агресія, інструментальна агресія, теорія інстинктивної агресії, інструментальна агресія, теорія фрустрації-агресії Д. Долларда, теорія соціального наuczіння А. Бандури.

Контрольні запитання

1. Розкрийте сутність і мотиви спілкування.
2. Висвітліть класифікацію видів спілкування.
3. Проаналізуйте функції спілкування за критеріями мети.
4. Охарактеризуйте рівні структури спілкування.
5. Поясніть інтерактивний аспект спілкування.
6. Розкрийте етапи спілкування.
7. Розкрийте комунікативний процес та його структуру.
8. Поясніть вербальну комунікацію, її функції та форми.
9. Висвітліть невербальну комунікацію, її види та засоби.
10. Проаналізуйте бар'єри спілкування.
11. Висвітліть сутність соціальної перцепції та її функції.
12. Охарактеризуйте механізми соціальної перцепції.
13. Поясніть ефекти, які виникають при сприйманні людини людиною.
14. Розкрийте вектори та типи соціологічно-психологічної поведінки особистості.
15. Висвітліть види мети просоціальної поведінки.
16. Поясніть ознаки і теорії агресивної поведінки.

Практичне заняття 8.

Тема: Соціальна психологія малих груп.

Соціально-психологічні дослідження динаміки малих груп.

План

1. Структура малої групи та її межі.
2. Загальна характеристика процесів групової динаміки.

3. Проблема утворення та розвитку малої групи в соціальній психології.

Основні терміни та поняття

Група, групові структури, групові норми, групова диференціація, групові процеси, групова згуртованість, лідер, керівник, авторитарний стиль, демократичний стиль, ліберальний стиль, групова поляризація, огрупування мислення, соціальна фасилітація, соціальна інгібіція, деіндивідуалізація, конфлікт, стадії динаміки конфлікту, «Ідіосинкразичний кредит», «психологічний обмін».

Контрольні запитання

1. Що таке група і які її основні ознаки?
2. Висвітліть ознаки і рівні групової структури.
3. Розкрийте типологію малих груп за основними критеріями.
4. Охарактеризуйте конформізм і впливаючі на нього чинники.
5. Поясніть, що таке групова згуртованість і які її фактори.
6. Висвітліть ознаки лідера і керівника та відмінності між ними.
7. Розкрийте типи стилів керівництва.
8. Поясніть основні характеристики конфлікту: структуру, динаміку, функції та типологію.
9. Охарактеризуйте стадії утворення та механізми розвитку малої групи.

Практичне заняття 9.

Тема: Великі соціальні групи та масові психічні явища.

План

1. Теоретичні проблеми дослідження великих соціальних груп.
2. Психологія натовпу.
3. Масові явища у великих дифузних групах.

Основні терміни та поняття

Соціальні класи, соціальна страта, соціальний інтерес, етнічна група, ментальність, національний характер, етнічний стереотип, етноцентризм, національна свідомість, інтровертність, натовп, громадська думка, суспільний настрій, масовий настрій, мода, чутки, паніка.

Контрольні запитання

1. Охарактеризуйте класифікацію великих соціальних груп.
2. Висвітліть особливості соціально-психологічних ознак класів.
3. Розкрийте сутність психології етнічних груп.
4. Поясніть особливості національного характеру і національної самосвідомості.
5. Охарактеризуйте основні ознаки натовпу, його види та поведінку в ньому.
6. Висвітліть масові явища у великих групах.

КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Авторитарний (директивний) стиль керівництва – це ухвалення всіх рішень керівником, чітка окресленість «меж компетентності», жорстка визначеність рангів керівників, котрі мають право приймати рішення з певних питань, пов'язаних з діяльністю організації.

Агресивна поведінка – її метою є заподіяння шкоди іншій людині.

Агресія – це поведінка яка спрямована на нанесення шкоди іншій людині.

Атракція – це особлива форма сприймання і пізнання іншої людини, що ґрунтується на формуванні стосовно неї стійкого позитивного почуття.

Бар'єри спілкування (комунікації) – це психологічні перешкоди на шляху адекватної передачі інформації між партнерами у спілкуванні. Можливі три види: «авторитет», «уникнення» і «нерозуміння».

Велика дифузна група – це численна, нечітка за складом, високо динамічна та інтегрована сукупність людей, які локально та опосередковано пов'язані один з одним.

Великі соціальні групи – це групи, які формуються на основі усвідомлення людьми об'єктивних умов свого буття, що живить та актуалізує їхній фундаментальний інтерес.

Громадська думка – це публічно виражене, поширення судження, яке містить оцінку і ставлення (приховане чи явне) до подій, осіб, діяльності груп, організацій, що становлять певний інтерес для суспільства.

Група – це конкретна спільнота людей, які включені до типових для них різновидів та форм діяльності та об'єднані системою відносин, поведінка та діяльність яких регулюються спільною метою, нормами, цінностями.

Групові норми – це певні правила відпрацьовані і прийняті групою.

Групові процеси – це процеси групової динаміки, що відображають весь цикл життєдіяльності групи та її етапи: утворення, функціонування, розвиток і розпад.

Деіндивідуалізація – це процес втрати усвідомлення особистої ідентичності, коли людині легше поводити себе всупереч її звичайним цінностям.

Демократичний стиль керівництва – це колегіальне прийняття рішень керівниками, широкій поінформованості управлінського апарату про розв’язану проблему, мету організації, а також поінформованості усіх співробітників про виконання підкреслених завдань і мети.

Емпатія (грец. співпереживання) – це особливий спосіб розуміння іншої людини, коли домінує не раціональне, а радше емоційне сприйняття її внутрішнього світу.

Етнічна група (грец. *etnikos* – народний) – це стійка спільність, що історично склалася на певній території і якій властиві відносно стабільні особливості мови, спільні риси, неповторні якості, усвідомлення єдності і відмінності від інших утворень (самосвідомість етносу), відмінні від інших груп характеристики.

Етнічний стереотип – це продукований під впливом конкретної етнічної культури, актуальний для представників окремої етнічної спільності, стійкий і емоційно насичений, ціннісно визначений, стандартизований образ уявлення про певний об’єкт.

Етноцентризм (грец. *ethnos* – плем’я, народ, і *centrum* – осереддя) – психологічна схильність сприймати всі життєві події з позиції своєї етнічної групи, вважати її еталоном.

Ефект невдахи – свідчить, що людину, яка зазнала поразки, оточуючі переважно вважають здатною на менше в інших справах.

Ефект ореолу (ідеалізація) – це формування оціночного враження про людину в умовах дефіциту часу на сприйняття його вчинків та особистісних якостей.

Ефекти первинності та новизни – це значимість певного порядку пред’явлення інформації про людину для складання уявлення про неї.

Ідентифікація (лат. – ототожненість) – вражає той факт, що одним із найпростіших способів розуміння іншої людини є уподібнення себе до неї.

Каузальна атрибуція – інтерпретація суб'єктами міжособистісного сприймання причин та мотивів поведінки інших людей.

Конфлікт – це зіткнення різноспрямованих інтересів, позицій, думок чи поглядів членів малої групи.

Конформізм – це зміна поведінки чи переконань у результаті реального і уявного групового тиску.

Ліберальний стиль керівництва – це невисока активність, небажання і нездатність керівника приймати будь-які рішення, намагання уникнути будь-яких інновацій, перекладання виробничих функцій та відповідальності на інших керівників і підрозділів.

Лідерство – це соціально-психологічний процес у колективі чи групі, побудований на впливі особистого авторитету людини на поведінку їх членів.

Масовий настрій – це порівняно тривалий, стійкий емоційний стан групи, який забарвлює їхні переживання і проявляється у позитивному чи негативному емоційному фоні життєдіяльності спільностей.

Ментальність (франц. mentalite – склад розуму, світосприйняття) – це своєрідний стан рівень розвитку, здатність до засвоєння норм, принципів, життєвих орієнтацій, суспільних цінностей тощо.

Механізми соціальної перцепції – це стереотипізація, ідентифікація, емпатія, атракція, рефлексія, каузальна атрибуція.

Мода (лат. modus – норма, правило, міра) – це форма стандартизованої масової поведінки людей, що виникає стихійно, під впливом домінуючих у суспільстві настроїв, станів, захоплень.

Натовп – це скупчення людей, яке тим чи іншим чином відповідає певним ознакам таким як: чисельність, висока контактність, емоційна збудливість, неорганізованість (стихійність), нестійкість мети.

Національна самосвідомість – це усвідомлення індивідом національної належності; специфічних рис, власної нації, ставлення до національних цінностей.

Національний характер – це своєрідне, специфічне поєднання типових рис у конкретних історичних і соціально-економічних умовах буття нації, уявлення народу про себе тощо.

Паніка (грец. panikon – несвідомий жах) – це емоційний стан, різновид поведінки великої сукупності людей, породжений дефіцитом або надлишком інформації, загрозливим впливом зовнішніх умов і виражений почуттям страху.

Прийняття групового рішення – це сукупність дій, спрямованих на вирішення загальногрупових проблем життєдіяльності, що потребують групового обговорення для вироблення єдиної точки зору.

Проксеміка – це орієнтація партнерів в момент спілкування і дистанція між ними.

Просоціальна поведінка – характеризує вчинки, що здійснюються однією людиною заради іншої та на її користь.

Рефлексія (лат. відображення, звернення назад) – це механізм самопізнання в процесі взаємодії, в основі якого є здатність людини уявляти собі те, як його сприймає партнер у спілкуванні.

Сензитивність – це підвищена чутливість до психологічних проявів внутрішнього світу інших людей, увага до нього, стійке бажання та прагнення розібратися в ньому.

Соціальна інгібіція – це утримання, пригнічування активності, гальмування поведінки і діяльності під впливом інших людей.

Соціальна перцепція (сприймання) – це цілісний образ іншої людини спрямований на основі оцінки зовнішнього вигляду і поведінки.

Соціальна страта (лат. stratum – шар пласт) – це конституйована у соціальній структурі суспільства спільність, що об'єднує людей на певних загальних позиціях чи на основі спільної справи, протиставляючись іншим угрупованням.

Соціальна фасилітація – це процес, що відбувається коли присутність інших робить більш вірогідною домінуючу реакцію та веде до більш досконалого виконання задачі у добре засвоєних завданнях та погіршує виконання незасвоєних завдань.

Соціальний інтерес – це властивість соціальної спільності, рушійна сила поведінки та діяльності будь-якого соціального об'єкта.

Соціальні класи – це великі соціальні спільності людей, які різняться місцем в історично зумовленій системі суспільного виробництва, ставленням до засобів виробництва, роллю у суспільній організації праці, а отже способами одержання і розмірами суспільного багатства.

Соціальні лінощі – це зменшення особистих зусиль, коли людина працює в групі.

Соціально-психологічна спостережливість – це якості особистості які дозволяють їй успішно розрізнити у поведінці людини малопомітні, але суттєві для її розуміння особливості, тобто включає в себе також деякі пізнавальні процеси, увагу тощо.

Стереотипізація (категоризація) – це сприймання та оцінка соціальних об'єктів на основі певних стійких уявлень, стереотипів – спільних характеристик усіх членів певної соціальної групи без достатнього усвідомлення можливих відмінностей між ними.

Стиль керівництва – це система принципів, норм, методів і прийомів впливу на підлеглих з метою ефективного здійснення управлінської діяльності та досягнення поставленої мети.

Структура психології великих груп – це психічні властивості, психічні процеси і психічні стани.

Суспільний настрій – це переважаючий стан почуттів соціальних груп у певний період.

Фасцинація – це спеціально організовані засоби впливу для зменшення втрат семантично значущої інформації під час її сприймання реципієнтами, за рахунок чого підвищується довіра до неї та можливість її впливу на поведінку.

Фундаментальна помилка атрибуції – це тенденція спостерігача недооцінювати ситуаційний та переоцінювати диспозиційний вплив на поведінку інших.

Чутки – це недостовірні або частково достовірні інформації, що надходить від однієї особи або групи, про події, ситуацію.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Авер'янова Г. М. «Кишенькові гроші» як фактор економічної соціалізації підлітків. *Психологія: зб. наук. праць*. К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова. Вип. 18, 2002. С. 87–96.
2. Авер'янова Г. М. Соціальна типізація особистості як закономірність соціалізації. *Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України* / за ред. С. Д. Максименка. К.: НЕВТЄС, 2003. С. 65–78.
3. Карамушка Л. М. Психологія управління: навч. посібник. К.: Міленіум, 2003. 469 с.
4. Коломінський Н. Л. Психологія педагогічного менеджменту. К.: МАУП, 1996. 176 с.
5. Корнєв М. Н., Коваленко А. Б. Соціальна психологія: підручник. К.: Либідь, 1995. 304 с.
6. Львовичкіна А. М. Екологічна психологія: навч. посібник. К.: Міленіум, 2003. 128 с.
7. Максименко С. Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці: методологія, методи, програми, процедури: навч. посібн. для вищої школи. К.: Наукова думка, 1998. 226 с.
8. Москаленко В. В. Соціальна психологія: підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2005. 624 с.
9. Москаленко В. В. Гендерний аспект лідерства. *Наукові праці МАУП* / ред. М. Ф. Головатий. К.: МАУП, 2002. Вип. 4. С. 87–95.
10. Москаленко В. В. Проблема ідентичності в політичній соціалізації особистості. *Психологія: зб. наук. праць*. К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова. Вип. 17, 2002. С. 64–70.
11. Семиченко В. А., Заслуженюк В. С. Мистецтво взаєморозуміння. Психологія та педагогіка сімейного спілкування: навч. посібн. для студентів вищих навчальних закладів. 2-е видання. К.: Веселка, 1998. 214 с.

12. Татенко В. О. Соціально-психологічні механізми впливу людини на людину. *Соціальна психологія*. 2003. № 1. С. 68–79.
13. Циба В. Т. Соціологія особистості: системний підхід. К.: 2000. 326 с.

ЗМІСТ

Загальні методичні поради.....	3
Методи навчання.....	5
Теми, плани і контрольні запитання.....	6
Практичне заняття 1 до лекцій 1–2.....	6
Практичне заняття 2 до лекцій 3–4.....	8
Практичне заняття 3 до лекції 5.....	10
Практичне заняття 4 до лекції 6.....	11
Практичне заняття 5 до лекції 7.....	11
Практичне заняття 6 до лекцій 9–10–11.....	12
Практичне заняття 7 до лекції	14
Практичне заняття 8 до лекції 12.....	15
Практичне заняття 9 до лекції 13.....	16
Короткий термінологічний словник.....	18
Рекомендована література.....	23

Навчально-методична література

Ярослав Стоцький

Методичні вказівки

для практичних занять з курсу

«СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ»

для студентів спеціальності 053 «Психологія» всіх форм навчання

Комп'ютерний набір: Пасюкевич А. В.

Комп'ютерне макетування і верстка: Пасюкевич А. В.

Формат 60x90/16. Обл. вид. арк. 0,97

Тираж 10 прим. Зам. № 3621

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

46001, м. Тернопіль, вул. Руська, 56.

Свідоцтво об'єкта видавничої справи ДК № 4226 від 08. 12. 2011.